

DUNYO HAMJAMIYATI IJTIMOYIY-IQTISODIY RIVOJLANISHIDA TA'LIMNING O'RNI

Raxmatov Shuxrat Axadovich

Turkiston yangi innovatsiyalar universiteti, PhD

E-mail: raxmatov79@mail.ru

Temirova Nigina Baxshulloyevna

Osiyo xalqaro universiteti, magistri

E-mail: niginatemirova007@mail.ru

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada hozirgi shiddat bilan o'zgarib borayotgan dunyo hamjamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida ta'limning o'rni va unga ta'sir qiluvchi omillar haqida so'z boradi. Biz bilamizki barcha rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlarda ham ta'limning davlat rivojidadagi o'rni bir xilda dolzarb ekanligi haqiqat. Jamiyat shakllanishidan boshlab to xozirgi davrgacha ham davlatning rivojlanishida ta'limning o'rni beqiyos hisoblangan. Buning uchun barcha chora-tadbirlar ko'rilgan. Ta'limning jamiyat va ijtimoiy takror ishlab chiqarishdagi o'rni doimo noaniq baholangan va jamiyat hayotidagi tub o'zgarishlar bu masalani qo'shimcha dolzarblik bilan ta'minlagan. Maqolada muallifning zamonaviy ijtimoiy shakllanish rivojida ta'limning asosiy o'rni haqidagi qarashlari keltirilgan.*

***Kalit so'zlar:** iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy hayot, oliy ta'lim, demokratik davlat va fuqarolik jamiyati,*

THE ROLE OF EDUCATION IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE WORLD COMMUNITY

***Abstract.** This article talks about the role of education in the socio-economic development of today's rapidly changing world community and the factors influencing it. We know that it is true that the role of education in the development of the state is equally important in all developed and developing countries. The role of education in the development of the state from the formation of society to the present is considered incomparable. All measures have been taken for this. The role of education in society and social reproduction has always been assessed ambiguously, and fundamental changes in the life of society have given this issue additional relevance. The article presents the author's views on the main role of education in the development of modern social formation.*

Key words: *economic development, social life, higher education, democratic state and civil society.*

Kirish. Ta'limning bir qismi rivojlanish vositasi sifatida ajralib turadi, chunki u ijtimoiy-iqtisodiy ehtiyojlarni qondirish uchun zarur bo'lgan malakali ishchi kuchini "ishlab chiqaradi". Shunday qilib, ular ta'limni - va bizning fikrimizcha, noto'g'ri - mehnat resurslarini etkazib beruvchi sifatida qarashga harakat qilishadi; qisqa muddatda kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni bevosita egallashni ta'minlovchi rasmiy muassasaga aylantirildi; Shu bilan birga, inson ishlab chiqarish omili sifatida qaraladi, uning ijtimoiy, madaniy va fuqarolik roli e'tiborga olinmaydi.

Mehnatdan axborot qiymat nazariyasiga o'tishni asoslab, u axborot jamiyatining xususiyatlarini ajratib ko'rsatadi:

- sanoat jamiyatidan xizmat ko'rsatish jamiyatiga o'tish;
- texnik innovatsiyalar uchun kodlangan nazariy bilimlarning hal qiluvchi ahamiyati;
- yangi "aqli" texnologiyani tizim tahlili va qarorlar nazariyasining asosiy elementiga aylantirish.

Axborot, bilim, demak, jamiyatning iqtisodiy rivojlanishining asosini tashkil etadi, ta'limning ijtimoiy hayot tarkibidagi o'rnini o'zgartiradi, xususan, uning ta'lim va iqtisodiyot kabi sohalari nisbatini o'zgartiradi.

Ta'limning jamiyat va ijtimoiy takror ishlab chiqarishdagi o'rnini har doim noaniq baholangan va jamiyat hayotidagi tub o'zgarishlar bunga sabab bo'lgan. qo'shimcha shoshilinchlik masalasi. Aytish mumkinki, siyosiy deklaratsiyalar darajasida jamiyat taraqqiyoti uchun ta'limni rivojlantirish ustuvorligi hech qachon so'roq qilinmagan. Shu bilan birga, ta'limning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'sirining ikkita tarkibiy qismi ajralib turadi, ularni shartli ravishda iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy deb belgilash mumkin.

Iqtisodiy yondashuv ijtimoiy ishlab chiqarish ishtirokchilarining ta'lim darajasini ilg'or rivojlantirmasdan turib iqtisodiy o'sishni mumkin emasligini ta'kidlaydi.

Ta'limning roli va funksiyalari ijtimoiy va tabiiy sharoitlar bilan belgilanadi. Ta'lim va jamiyat o'rtasidagi munosabatlarda ta'limning eng ko'zga ko'ringan xususiyati uning umumiylik. Ta'limning yaxshi ishlashi uchun ijtimoiy kontekst zarur. Jamiyat va ta'lim bir-birini to'ldiradi. Jamiyat ta'limsiz davom eta olmaydi va aksincha. Ta'lim nafaqat ta'lim olgan odamga, balki uning oilasidan boshlab butun jamiyatga ta'sir qiladi. Boshqacha qilib aytganda, etarli miqdordagi samarali odamlarni jalb qilish

yanada farovon jamiyat uchun ta'lim va ta'lim mas'uliyatidir muayyan funktsiyalarni bajaradigan muassasalar.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Tarixan ta'limga iqtisodiy yondashish XIX asrning siyosiy iqtisodiga borib taqaladi, o'shanda iqtisodchilar bir kishining ishi boshqa birovning ishi bilan bir xil emasligi haqida o'ylashgan va bu fikrni kiritilgan "kapital" miqdori bilan ifodalagan. Odamlarda. Biroq, faqat 1960-yillardan boshlab inson kapitalini shakllantirishga investitsiyalarning ishlab chiqarish xususiyatini ham individual, ham jamiyat darajasida aniq anglash mumkin edi. Bu g'oya katta mashhurlik davrini boshdan kechirdi, o'shanda ta'lim oddiygina mehnat bozoriga qo'shimcha sifatida qaralgan. Biroq, keyinchalik bunday utilitar yondashuv norozilik uyg'ota boshladi va ta'lim, asosiysi, ijtimoiy funktsiya sifatida e'tirof etila boshlandi. Bu muammoni chuqur anglagan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan 2017-2021 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar. Ta'limning yaqin kelajakdagi asosiy vazifasi boshqalar, ularning tarixi, madaniyati, an'analari va tafakkuri haqida bilimlarni rivojlantirib, birgalikda qanday yashashni o'rgatishdir. Avvalo, bilimlarni qanday egallashni o'rganishingiz kerak. Ilmiy-texnika taraqqiyoti va iqtisodiy va ijtimoiy faoliyatning yangi shakllarining rivojlanishi sharoitida eng maqbul kombinatsiya aniq yuqori maxsus bilimlarni chuqur o'zlashtirgan keng umumiy madaniy ta'limdir.

Jamiyat taraqqiyoti umumiy hodisadir. Bu borada ta'lim tizimi va iqtisodiyot bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ikkita ijtimoiy institutdir. Maktablar juda muhim ta'lim tizimining tarkibiy qismi iqtisodiy taraqqiyot va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shadigan o'qitish va shaxsni shakllantirishni ta'minlaydi. Rivojlanish va o'zgarishlar, xususan, ta'lim va tarbiya bilan bog'liq bo'lib, ijtimoiy muammolar aniqlanadi va fuqarolar bu haqda xabardor qilinadi bu masalalar demokratik yo'l bilan.

Siz qanday ishlashni o'rganishingiz kerak. Bu ularning kasbiy faoliyati sohasida takomillashtirish zarurati bilan bog'liq; turli vaziyatlarni engish uchun kompetentsiyani egallash; guruhda ishlashni o'rganish va hokazo. Yashashni o'rganing. O'z-o'zini bilish, har bir insonda mavjud bo'lgan qobiliyatlarni: xotira, tasavvur, fikrlash qobiliyati, jismoniy qobiliyatlar, estetik his-tuyg'ular, boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyati va boshqalarni talab qilmasdan qoldirmaslik yaxshiroqdir.

Ta'lim tizimini rivojlantirishda yuqorida sanab o'tilgan uchta ob'ektga e'tibor qaratish zarur, chunki ular ta'limning jahon hamjamiyatini yaratish uchun asos bo'lib, ularning muvaffaqiyati bilimlarni egallash, yangilash va ulardan foydalanish bilan ta'minlanadi.

Muhokama. Ta'lim mahsuli bo'lgan ta'lim xizmatlari jamoat mulkidir. Bozor esa individual ehtiyojlarni qondirishga qaratilganligi sababli, u, qoida tariqasida, ijtimoiy ehtiyojlarni qondirishni ta'minlay olmaydi. Chunki iste'molchi o'zining hozirgi ehtiyojlarini qondirar ekan, har doim ham o'zining strategik manfaatlarini, bundan tashqari jamiyat va davlat manfaatlarini ham baholay olmaydi. Bundan tashqari, sof bozor sharoitida jamiyatning barcha a'zolari ta'lim xizmatlari uchun haq to'laganda va ulardan faqat bir nechtasi foydalansa, "bepul quyon" effekti yaratiladi. Natijada ijtimoiy adolat tamoyili ma'lum darajada buziladi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, hozirgi zamonaviy davlatlar o'z poydevorini e'tiqodiy tamoyillar emas, balki ta'limga bo'lgan e'tibor hisoblanadi. Shuning uchun bozor mexanizmi elementlari va davlat tomonidan tartibga solish o'rtasidagi oqilona muvozanatni ta'minlay oladigan boshqaruv tizimi aynan bugungi kunda zarur. Faqat shu uyg'unlikda, bizningcha, ta'limda moliyaviy-iqtisodiy munosabatlarning zamonaviy tarmoq tizimini qurish kerak. Shunday qilib, ta'lim shaxsning maktabda yoki undan tashqarida olgan barcha tajribasini o'z ichiga oladi, degan xulosaga kelish mumkin. Shu munosabat bilan ta'lim ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning asosiy asoslarini yaratuvchi juda muhim jarayondir. Qadrlash uchun etarli emas kasbiy bilim va ko'nikmalar nuqtai nazaridan ta'limning qiymati yanada oshadi.

Adabiyotlar ro'yxati: (References)

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, НМИУ, 2018. <https://lex.uz/docs/20596>.
2. Мирзиёев Ш. М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: O'zbekiston, 2021. – 464 б.
3. Анисимов В.В., Грохольская О.Г., Коробецкий И.А. Управление процессом развития современной образовательной системы. - М.: МКО, 2000.
4. Шаронин Ю.В Роль образования в социально-экономическом развитии общества. «Экономика и бизнес» Москва-2020г
5. Высшая школа экономики (2016) // Образование в цифрах: сборник статей. М., 2016. С. 80

6. Sh.A. Raxmatov Jahonda zamonaviy oliy ta'lim muassasalar shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan asosiy shartsharoitlar va omillar: Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал 2023 г.
7. F.F. Narzulloyeva Oliy ta'limda strategik fikrlash va kreativ boshqarish asosida ta'limni tashkil etishning muhim yo'nalishlari. "Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar xalqaro ilmiy-metodik jurnal. 2022(1), 163-178b.